

„БАКАДЖИЦИТЕ” В ТОПОНИМИЯТА И ФОЛКЛОРА
Николай Ненов
Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий”

В песенния фолклор наименованието „Бакаджик” се среща най-често в повествувателното клише – „снощи си мамо замръкнах,/ на висок баир Бакаджик”¹. В някои от песните се споменават Тунджа и Ямбол, което дава основание да предположим идентифицирането на топонима с възвишенията „Бакаджиците” край Ямбол. Те се състоят от три части – Голям, Малък и Войнишки Бакаджик. Най-източният връх на Големия също се нарича „Бакаджик”, а под него минава старобългарския земен вал Еркесията. Южно от Войнишкия са „Седемте кладенеца” на Индже войвода, известни като топоним още на Раковски².

Местното име „Бакаджик”³ е устойчиво разпространено. В съседство на възвишения с такова название, нерядко се срещат обекти, бележещи „хайдушко” присъствие. Възможно е те да са ползвани за наблюдателни пунктове през различно време, доколкото около тях се ситуират останки от градежи. Единият от върховете на „Малкия Бакаджик”, се нарича „Стражата”, а друг – „Чардак”, което може да се определи като съоръжение за наблюдения. С тази си функция чардакът е познат в песенния фолклор, където присъства в контекста на астрономически наблюдения – „лудо-младо мери мома-звезда на чердак”³. В хайдушките песни „Бакаджика” не се обвързва пряко с подобни функции. В записите, в които присъства клишетото „Снощи си мамо замръкнах...”, действието се развива през нощта. В контекста на характеристиката на обекта – „място за наблюдение”, то би могло да се обвърже с наблюдения на нощното небе. Това поставя разглежданата ситуация във връзка с някои аспекти на българското шаманство, в чиито измерения попада и звездобройството, реликти от което откриваме и в хайдушки песни, съсредоточени около образа на байрактаря.

В непосредствено близост до старобългарската обсерватория „Проврътеника” край Карлуково се намират основите на съоръжение, наричано „Варница” – „Вардница” според автора на изследването⁴, която би могла да бъде стражеви пост, контролиращ визуално района около извисяващия се „Черни връх” (срв. връх „Стражата” на Малкия Бакаджик). Не на последно място ще споменем и сходното местоположение на двата обекта, намиращи се до старобългарския земен вал.

Подобно обвързване на функциите – стражеви и култови, се наблюдава и при скалното светилище под крепостта Перперек, където мястото „Бакаджик” под крепостта е служило през Средновековието и за астрономически наблюдения⁵.

Присъствието в песните на Бакаджиците, говори за значението на топоса в системата от представи, моделирала етническото пространство при неговото усвояване. От особено значение за разбиране семантиката е топонимът „Седемте кладенеца”, които явно са реплика на „Седемте рилски езера” под връх „Харамията в Рила”, задаващи пространствен модел, чиито снизени варианти откриваме реализирани в различни части на етническото землище. „Кладенецът” съответства на пътя към съзвездие Плеяди, когато то се намира в своята най-ниска точка и календарно се съотнася в периода около Гергьовден⁶. Вероятните наблюдения, извършвани от „Бакаджиците”, също може да се ситуират около тази дата.

В контекста на фолклорната култура топонимът отдавна е „общо място”, принадлежност на „типичните” сюжети в хайдушкия фолклор.

БЕЛЕЖКИ

1. Ников, Н., Ф. Първова. Ямбол... пак Ямбол (народни песни, легенди, поговорки и гатанки за Ямбол, ямболки и ямболци). Ямбол, 1993, 26.

2. **Царев, Р.** Бакаджиците. С., 1989 г., 49.
3. Бакаджик (тур. ез.) – обгледно място.
4. **Калянов, А.** Българското шаманство. С., 1995, 124.
5. **Маринчев, Т.** Западният престол. Проврътеният камък край Карлуково – древен култов обект и обсерватория. В: сп. Български фолклор, 1992, кн. 4.
6. **Аладжов, Ж.** Небесни, астрални и космогонични знаци върху паметници от ранното българско средновековие. В: Интердисциплинарни изследвания, т. XV, С., 1988, 111.
7. **Калянов, А.** Българското шаманство. С., 1995, 116.